

Prof. dr hab. inż. Franciszek Woch.
Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
– Państwowy Instytut Badawczy w Puławach

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. Agnieszki Joanny Stacherzak

pt.: „*Wpływ przemian funkcjonalnych i strukturalnych obszarów wiejskich na środowisko przyrodnicze*”

**wykonana dla Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji
Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu**

I. Wybór tematu i jego zasadność

Na wstępie należy podkreślić dużą aktualność tematu nie tylko z naukowego, ale przede wszystkim praktycznego punktu widzenia. Przemiany ustrojowe w Polsce, ale i w krajach sąsiednich zaowocowały znacznymi przemianami dokonywanymi na obszarach wiejskich. Obszary te w szybkim tempie, z jednofunkcyjnych – rolniczych, przekształcały się na wielofunkcyjne. Malowało znaczenie rolnictwa na rzecz innych funkcji, jak przemysłową, handlową, mieszkaniową, leśną czy ekologiczną. Ich skutkiem są zmiany w środowisku przyrodniczym. Powyższy proces nie jest niczym nowym, gdyż dokonuje się we wszystkich niemal krajach i w Polsce, lecz jego tempo jest bardzo duże i może doprowadzić do dalece niekorzystnych zmian, głównie w środowisku przyrodniczym. Na ten niego nakłada się ogólnoswiatowy proces globalizacji w każdej niemal dziedzinie gospodarki. Niezbędne jest zatem możliwie najbardziej szerokie rozpoznanie tego problemu, stąd proces uszczuplania powierzchni gruntów rolniczych wymaga prowadzenia licznych badań, a oceniana rozprawa poszerza zasób wiedzy w tym kierunku.

Jej celem było określenie kierunków i zakresu przemian dokonywanych na obszarach wiejskich w związku z przebudową państwa polskiego i transformacją systemową.

II. Ocena merytoryczna całości pracy

Oceniana rozprawa jest przedstawiona w postaci zestawu pięciu, opublikowanych w czasopiśmie z listy A i B MNiSW artykułów, będących realizacją założonych przez Doktorantkę problemów badawczych i przeprowadzonych analiz, stanowiących merytoryczną

całość. Można ją uznać jako indywidualne podejście, gdyż w czterech jest jedynym lub pierwszym autorem, a Jej udział (według oświadczeń współautorów) w czterech współautorskich opracowaniach jest od 40 do 75%. Na cykl publikacji składają się następujące artykuły:

1. Typologia funkcjonalna gmin Dolnego Śląska a Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020.

2. Borough Development Dependent on Agricultural, Tourism, and Economy Levels.

3. Changes in the Use of Agricultural Land in Poland and Czech Republic.

4. Structural transformations in agriculture in Poland and Ukraine: towards economic sustainability.

5. State Interventionism in Agricultural Land Turnover in Poland.

Głównym celem badawczym powyższych publikacji było określenie kierunków i zakresu przemian dokonywanych na obszarach wiejskich w związku z przebudową państwa polskiego i transformacją systemową oraz określenie wpływu tych przemian na środowisko przyrodnicze.

Doktorantka sformułowała też 5 celów cząstkowych:

- Porównanie treści Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 z typami funkcjonalnymi gmin wyodrębnionymi w innych opracowaniach pod kątem ich zgodności z zapisami strategii.

- Ustalenie trendów zachodzących zmian na obszarach gmin Dolnego Śląska,

- Zobrazowanie zmian, jakie nastąpiły w gruntach rolnych Polski i Czech,

- Ukazanie tendencji zmian w strukturze gospodarstw rolnych i produkcji podstawowych roślin uprawnych w Polsce i na Ukrainie,

- Ukazanie mechanizmu i skutków interwencjonizmu państwa polskiego w sprzedaży ziemi rolnej na cele nierolnicze.

Na podstawie badań przedstawionych w publikacjach oraz dostępnej literatury zaprezentowała cztery hipotezy badawcze:

- W okresie badawczym 1996 – 2016 większość analizowanych rejonów wiejskich i wiejsko-miejskich utraciło funkcję rolniczą na rzecz funkcji przemysłowej.

- Rejony przemysłowe po okresie załamania produkcji w latach 90-tych XX w., w roku 2016 odzyskały potencjał gospodarczy wpływając na obniżenie stopy bezrobocia w gminach wiejskich.

- Zjawisko „grabieży gruntów” stanowi istotne zagrożenie w Polsce ze względu na duże zainteresowanie nabyciem gruntów rolnych przez obcokrajowców i deweloperów.

- Interwencjonizm państwa polskiego oddziałuje na wstrzymanie przemian funkcjonalnych obszarów wiejskich i przepływ gruntów rolnych na cele nierolnicze.

Podstawowe badania były prowadzone przez długi okres - 20 lat (1996-2016) na obszarze 126 gmin w obecnym województwie dolnośląskim. Ze względu na ograniczoną dostępność lub brak niektórych danych, Doktorantce nie udało się przeprowadzić wszystkich badań z uwzględnieniem tego samego czasu i tych samych jednostek badawczych. Motywem do badań Doktorantki były dostrzegane problemy związane z utrzymaniem ciągłości charakteru obszarów wiejskich, występujące na nich konflikty przestrzenne oraz wyraźny interwencjonizm państwa. W dużym zakresie stanowią kontynuację badań innych autorów, dotyczących analizowanego obszaru, głównie prof. Zofię Więckowicz.

Głównym celem tych badań, i słusznie, było poszukiwanie trendów zmian funkcjonalnych i strukturalnych na obszarach wiejskich. Doktorantka, w przedstawionych artykułach nie podała jednak jednoznacznie, w czym powinny się wyrażać te zmiany, oprócz typów funkcjonalnych, ustalonych przez innych autorów. Brakuje tu też informacji w czym wyraża się efekt tych zmian na środowisko przyrodnicze, oprócz przekształcania gruntów użytkowanych rolniczo na wykorzystanie pozarolnicze.

Wątpliwości natury metodycznej budzi wybranie do badań porównawczych obszarów wiejskich Czech i Ukrainy, dalece różniących się warunkami organizacyjnymi gospodarstw rolnych.

Zaprezentowany cykl badań stanowi próbę charakterystyki wielowymiarowej przestrzeni wiejskiej w uwarunkowaniach przemian strukturalnych, jako integralnego elementu składowego środowiska.

Najpierw odniosę się krótko do prezentowanych w rozprawie artykułów, a następnie do powiązanej ze sobą całości.

1. Typologia funkcjonalna gmin Dolnego Śląska a Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020

Celem badań zaprezentowanych w tym artykule było porównanie treści Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego z kryteriami podziału funkcjonalnego kwalifikującymi gminy wiejskie i wiejsko-miejskie do jednego z ośmiu typów funkcjonalnych.

Dane pozyskano głównie z Banku Danych Lokalnych prowadzonego przez GUS we Wrocławiu oraz wykorzystano dane statystyczne 133 gmin. W opracowaniu wykorzystano wcześniejsze opracowania dla lat 1996, 2005 i 2010, zarówno metodycznie, uwzględniając te

same kryteria delimitacji, jak i wynikowo. Szkoda, że Doktorantka uwzględniła dane tylko jednego – 2011 roku.

W artykule tym dokonano podziału wszystkich badanych gmin tego województwa na osiem typów funkcjonalnych z uwzględnieniem trzech kryteriów: stopnia uprzemysłowienia (ponad 25% zatrudnienia w przemyśle), struktury gospodarki (ponad 25% podatku z działalności rolniczej do całości podatku) i stopnia zagospodarowania turystycznego (ponad 1 miejsce noclegowe na 1 km²). Dokonano też porównania zapisu zawartego w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego z podziałem gmin wiejskich i wiejsko-miejskich z przyjętymi kryteriami podziału funkcjonalnego.

Ze względu na małą różnicę czasu, zmiany w stosunku do roku poprzedniego stwierdzono tylko w 15 gminach. Potwierdziły jednak ciągły, aczkolwiek niejednorodny, spadek liczebności gmin o charakterze rolniczym.

Przeprowadzone analizy wykazały ignorancję potencjału środowiska, jako istotnego elementu utrzymania procesów życiowych oraz niewielką spójność typologii funkcjonalnej z wytycznymi Strategii. Brak spójności Doktorantka dostrzega głównie w tym, że wyznaczanie obszaru rolniczego w Strategii dokonano na podstawie waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej z ominięciem charakteru (funkcji) gminy. Nie podzielałam wątpliwości Doktorantki, ponieważ w strategii ustala się docelowy kierunek rozwoju z uwzględnieniem podstawowego elementu/elementów, tu przyrodniczego, tj. przydatności rolniczej gleb. Natomiast obecny charakter gminy może i powinien być zmodyfikowany, jeżeli jest w sprzeczności z podstawowymi uwarunkowaniami, szczególnie o charakterze przyrodniczym.

Artykuł zawiera 16 pozycji literatury.

2. Rozwój rejonów w zależności od poziomu rolnictwa, turystyki i gospodarki

Analizy dokonane w tej publikacji stanowią ciąg dalszy rozważań podjętych w poprzednim artykule. Celem ich było określenie przekształceń funkcjonalnych obszarów wiejskich w województwie dolnośląskim oraz identyfikacja trendów zachodzących zmian. Opracowanie dokonano zgodnie z przyjętą typologią funkcjonalną gmin. Badaniem objęto obszar 126 gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. Podział gmin na typy funkcjonalne stanowi kontynuację badań przeprowadzonych w 1996, 2005 i 2010 r., a rok 2016 przyjęto jako bazowy dla porównania, przy zastosowaniu tych samych kryteriów ich klasyfikacji: poziomu uprzemysłowienia, struktury gospodarki i poziom rozwoju infrastruktury turystycznej.

Analiza statystyczna dotyczyła oceny zmian typów funkcjonalnych w latach 1996 – 2016 w badanych gminach oraz oceny wpływu jakości użytków rolnych i stopy bezrobocia na funkcje gmin. W celu uzyskania wyników badań przeprowadzono między innymi analizę statystyczną za pomocą testu Q Cochraha w celu określenia zmian proporcji gmin, a także przeprowadzono jednokierunkową analizę wariancji między grupami w celu ustalenia korelacji.

Przeprowadzona analiza potwierdziła przyjętą hipotezę badawczą, że w analizowanym okresie większość regionów utraciła funkcję rolniczą na rzecz funkcji przemysłowej, natomiast nie potwierdziła rosnącego znaczenia turystyki. Zaobserwowano jednak pewną stabilizację powyższych funkcji od 2010 r.

Wyniki analizy wariancji wykazały, że we wszystkich trzech analizowanych okresach odnotowano istotne statystycznie różnice między typami gmin pod względem jakości użytków rolnych. W ostatnich latach tendencją było porzucanie działalności rolniczej i podejmowanie działań w celu rozwoju, wzmocnienia lub ożywienia nowych funkcji.

Zidentyfikowane typy można uznać za kolejne etapy przekształceń funkcjonalnych obejmujących obszary wiejskie, które tworzą charakterystyczną ścieżkę ewolucyjną zgodnie ze schematem: wieś rolnicza - wieś wielofunkcyjna - nierolnicza dzielnica mieszkaniowa.

W publikacji uwzględniono aż 44 cytowanych pozycji literatury.

3. Zmiany w użytkowaniu gruntów rolnych w Polsce i Republice Czeskiej

W artykule analizowano kwestię zmian w strukturze użytkowania gruntów w Polsce i Czechach od momentu wejścia tych krajów do struktur Unii Europejskiej. Polska i Czeska Republika uległy przemianom systemowym w ostatnich dekadach XX wieku, które znacząco wpłynęły na środowisko rolnicze.

Celem badań było zilustrowanie zmian gruntów rolnych w Polsce i Czechach i wielkości gospodarstw oraz prognozowanie zmian w tych krajach. W 2004 roku przystąpiły do Unii, stąd wpływ miała integracja i Wspólna Polityka Rolna.

Materiałami źródłowymi były dane uzyskane Eurostatu, z bazy danych GUS w Polsce i Czeskiego Urzędu Statystycznego. Dane dotyczące struktur rolnictwa w Polsce pochodziły z 2002 i 2010 r., które przeanalizowano według metodologii międzynarodowych danych statystycznych Eurostatu 2016 r. Dla analiz porównawczych zastosowano współczynnik Giniego oraz metodę graficzną - krzywą Lorenza, jako odpowiednie do tego typu badań.

Znaczna część użytków rolnych stanowiła w Polsce własność państwową. Zarządzała nimi Agencja Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa, a obecnie Krajowy Ośrodek Wsparcia

Rolnictwa (KOWR), utworzony 1 września 2017 r. zgodnie z ustawą z dnia 10 lutego 2017 r. W krajach takich jak Czechy, Estonia, Łotwa, Litwa, Słowacja i Węgry, sytuacja była inna. Grunty rolne w tych krajach były wspólne zorganizowane w spółdzielniach lub gospodarstwach państwowych.

W rolnictwie czeskim występują nadal duże gospodarstwa rolne, chociaż uwzględniono zmianę własności. Rolnictwo koncentruje się na bardziej żyznych glebach, a na gruntach o mniejszej przydatności rolniczej (o bardziej stromym nachyleniu i gorszej jakości gleby) następuje przejście do mniej intensywnych form użytkowania gruntów. Badania potwierdziły, że zmiany użytkowania gruntów mają niekorzystny wpływ na środowisko przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne, natomiast nie podano w czym się one wyrażały.

Z badań wynika, że w Polsce i w Czechach odnotowano niewielki spadek powierzchni użytkowanej rolniczo w 2013 r. w porównaniu do 2005 roku. W analizowanym okresie corocznie wyłączono z produkcji rolniczej 40-60 tys. ha gruntów rolnych. Autorzy ustalili, że w Polsce na zmiany wpłynęły reguły polityki rolnej Unii Europejskiej, w tym wsparcie finansowe dla rolników, którzy uprawiają grunty, tj. nie odłogują. Część nieproduktywnych gruntów została zalesiona. Rolnictwo w Polsce charakteryzuje bardzo duże rozdrobnienie. W 2002 r. średnia powierzchnia gospodarstwa wynosiła 5,8 ha, a w 2013 r. - już 10,2 ha. Powierzchnia gospodarstw powyżej 100 ha w Polsce tylko 21,1%, a w Czechach 88,6%.

W Czechach objęto oceną również grupy gospodarstw od 5,00 do 19,99 ha, które wzrosły w porównaniu do 2005 r. Wskazuje to na mechanizm odtwarzania się gospodarstw mniejszych obszarowo. Stwierdzono też wzrost liczby gospodarstw powyżej 100 ha, co Autorzy uznają za zjawisko pozytywne. Można się z tym zgodzić pod warunkiem, że nie prowadzi to do klasycznej globalizacji. Ogólna liczba gospodarstw spada w obu krajach średnio po około 3% rocznie. Struktura obszarowa gospodarstw w Polsce jest dwubiegunowa, z jednej strony jest liczna grupa gospodarstw małych, a z drugiej duże funkcjonujące zgodnie z ekonomią. W Czechach sytuacja jest bardziej korzystna, gdyż przed transformacją systemową rolnictwo było uspołecznione. Dodać należy, że porównywanie wielkości gospodarstw w tych krajach nie prowadzi do właściwego wnioskowania, ponieważ w naszym kraju większość stanowią gospodarstwa rodzinne, a w Czechach wielkie obszarowo przedsiębiorstwa rolne.

W publikacji uwzględniono 37 cytowanych pozycji literatury.

4. Przemiany strukturalne w rolnictwie w Polsce i na Ukrainie: w kierunku zrównoważonego rozwoju gospodarczego

Celem badań było ukazanie tendencji zmian w strukturze gospodarstw rolnych w Polsce i na Ukrainie oraz wskazanie kierunku zmian w produkcji podstawowych roślin uprawnych.

Dane do analiz pozyskano z Urzędu Statystycznego Ukrainy, Eurostatu i Urzędu Statystycznego w Polsce z lat 2010 i 2015.

Zebrane informacje przeanalizowano metodą porównawczą, zestawiając wyniki o strukturze gospodarstw rolnych w Polsce i na Ukrainie, ich liczby i powierzchni według przyjętych grup obszarowych oraz analizy produkcji rolnej według głównych roślin uprawnych i ich plonu. Kolejnymi czynnikami stosowanymi do oceny zakresu zmian przekształceń strukturalnych w rolnictwie były miary statystyczne, w tym współczynnik determinacji.

W związku z reformą rolnictwa na Ukrainie zlikwidowano niemal wszystkie gospodarstwa państwowe, a ich majątek przekazano w kolektywną własność nowo utworzonym, niepaństwowym przedsiębiorstwom. Pracownikom byłych kołchozów przyznano prawo do równego udziału w ziemi tych przedsiębiorstw (po około 4 ha) oraz przyznano niewielkie działki poniżej 0,4 ha – dla prowadzenia przydomowych gospodarstw rolnych.

Z analiz wynika, że zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie dokonują się zmiany w powierzchni gospodarstw rolnych, ubywa w Polsce gospodarstw mniejszych – o powierzchni do 20 ha, a na Ukrainie do 50 ha, a następnie wzrasta zarówno liczba gospodarstw, jak ich łączna powierzchnia w obu krajach, z powodu koncentracji ziemi i koncentracji produkcji.

Należy jednak stwierdzić, że porównanie odbywa się na różnych poziomach wielkości gospodarstw. Prawie 50% powierzchni rolniczej w Polsce jest uprawiana przez gospodarstwa do 20 ha, na Ukrainie zaledwie 0,5%, a prawie 18% powierzchni użytkują gospodarstwa powyżej 10 000 ha.

W Polsce produkcja rolna prowadzona jest głównie w gospodarstwach indywidualnych (zwanych również gospodarstwami rodzinnymi lub prywatnymi). Dotyczy to zarówno produkcji zwierzęcej, jak i roślinnej. Natomiast na Ukrainie produkcja odbywa się w przedsiębiorstwach rolnych i gospodarstwach domowych, których dystrybucja jest podobna do dystrybucji zbliżonej w Polsce. Mimo znacznych różnic w powierzchni zajmowanej przez grunty rolne na Ukrainie i w Polsce, ta ostatnia charakteryzuje się stosunkowo wysokim udziałem produkcji roślin zbożowych i buraków cukrowych, podczas gdy Ukraina jest

liderem w produkcji nasion słonecznika (drugi największy producent na świecie), który w Polsce jest jedynie marginalną uprawą.

Porównywanie produkcji rolnej w tych krajach jest wątkiem odległym od tematu rozprawy.

W publikacji uwzględniono 40 cytowanych pozycji literatury.

5. Interwencjonizm państwa w obrocie gruntami rolnymi w Polsce

Praca podejmuje temat interwencjonizmu państwa w sprzedaży gruntów rolnych w Polsce.

Badania obejmują okres od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej - od 2004 r. Państwo polskie wprowadziło ograniczenia w nabywaniu ziemi rolnej w obawie przed masowym jej wykupem przez osoby z innych krajów, a obecnie wręcz zaostrzyło ograniczanie nabywania gruntów rolnych przez cudzoziemców oraz przez osoby nie będące właścicielami gospodarstwa rodzinnego.

Analizy dotyczą liczby wydanych cudzoziemcom zezwoleń na obrót gruntami rolnymi w Polsce, obszaru nieruchomości ostatecznie zakupionych przez cudzoziemców, prawa pierwokupu przysługującego wcześniej Agencji Nieruchomości Rolnych, a obecnie Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (KOWR), oraz liczbę transakcji zawartych na otwartym rynku i w formie przetargu.

Materiały źródłowe wykorzystane w badaniu zostały pobrane z bazy danych Eurostatu i GUS, danych opublikowanych przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, AWRSP i ANR. Analizę przeprowadzono metodą porównawczą w poszczególnych latach.

W artykule postawiono dwie hipotezy badawcze:

- przejmowanie gruntów jest poważnym zagrożeniem w Polsce ze względu na stosunkowo duże zainteresowanie zakupem gruntów rolnych przez cudzoziemców;
- interwencjonizm państwa polskiego wpływa na ograniczenie zmian funkcjonalnych na obszarach wiejskich i przekształcenie gruntów rolnych w cele pozarolnicze.

Badania pozwoliły stwierdzić, że większa część nieruchomości nabywanych przez cudzoziemców w Polsce wymagała udzielenia zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Ponadto pierwszeństwo w nabywaniu ziemi rolnej mają przede wszystkim właściciele gospodarstw rodzinnych, co skutkuje zmniejszeniem się liczby zawartych transakcji gruntów rolnych ogółem w Polsce po wprowadzeniu zmian w obrocie prawnym gruntów rolnych w 2016 r.

Na podstawie zebranych danych i ich dogłębnych analiz zinterpretowano następujące zjawiska: zaobserwowano znaczny wpływ interwencjonizmu państwa polskiego na ograniczenie sprzedaży gruntów rolnych cudzoziemcom i zatrzymanie zmian funkcjonalnych na obszarach wiejskich oraz przejmowanie gruntów rolnych na cele pozarolnicze. Według autorów artykułu jest to przejaw obrony przed niekontrolowanym przejmowaniem ziemi przez obywateli obcych państw, upatrywane również jako zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa. Nie wynika to z badań, a jedynie intuicji autorów.

Obok ochrony przed wykupem gruntów przez osoby z kapitałem z zagranicy, państwo polskie prowadzi również politykę interwencjonizmu wobec swoich obywateli, wykorzystując takie działania, jak pierwokup i wykup, nabywanie gruntów w obrocie prywatnym, a następnie na zasadach preferencyjnych udostępnianie ich rolnikom indywidualnym.

Doktorantka z zespołem nie potwierdziła Hipotezy 1, że wykup ziemi przez cudzoziemców stanowi poważne zagrożenie dla Polski, natomiast potwierdziła Hipotezę 2, że interwencjonizm państwa polskiego wpływa na zmniejszenie zmian funkcjonalnych na obszarach wiejskich i przejście gruntów rolnych na cele pozarolnicze.

Dostrzegam mankament tego opracowania polegający na tym, że nie potwierdza przedstawionymi wynikami stwierdzenia o nabywaniu gruntów przez cudzoziemców, jak też nabywców krajowych prowadzi do innego niż rolne wykorzystanie, jak też do niekorzystnych zmian w środowisku przyrodniczym.

W publikacji uwzględniono 43 cytowanych pozycji literatury.

Końcowa analiza zaprezentowanych w opracowaniu artykułów pozwala stwierdzić, że stanowią merytoryczną całość w aspekcie przedstawienia skutków przemian funkcjonalnych i strukturalnych w Polsce, z nawiązaniem do przemian dokonujących się w Czechach i na Ukrainie. Opracowanie przedstawia zagadnienia w sposób wielowymiarowy. Efektem ubocznym rozprawy jest porównanie wielkości produkcji wybranych produktów rolnych w Polsce i na Ukrainie, częściowo porównywanie wielkości gospodarstw w Polsce i w analizowanych krajach sąsiednich.

Wyniki badań zawarte w powyższych artykułach potwierdziły hipotezę pierwszą, że większość analizowanych rejonów utraciło funkcję rolniczą na rzecz funkcji przemysłowej, oraz drugą, że rejony przemysłowe, po okresie załamania produkcji w latach 90-tych XX w, odzyskały potencjał gospodarczy wpływając na zmniejszenie bezrobocia i czwartą dowodząc skuteczności interwencjonizmu państwa na zmniejszenie przepływu ziemi rolnej na cele nierolnicze. Nie potwierdziły natomiast hipotezy, że wykup gruntów rolnych przez

obcokrajowców i deweloperów stanowi w Polsce istotne zagrożenie ze względu na duże zainteresowanie ich nabyciem.

Stwierdzam mankament zgodności części tytułu z zaprezentowanymi artykułami. Tytuł informuje o wpływie przemian...na środowisko przyrodnicze. Nie podano, jaki element środowiska wzięto do analizy, a jest ich wiele. Z analizy tekstu można wywnioskować, że oceniano wpływ na rolnicze lub pozarolnicze wykorzystanie dotychczasowych gruntów rolnych. Uwzględniając powyższe bardziej trafnym zapisem tytułu byłby: „Wpływ przemian... na rolnictwo lub na zmiany powierzchni użytkowanej rolniczo.

III. Ocena dorobku naukowego Doktorantki

Dorobek naukowy Doktorantki oceniam jako duży, jest zawarty w 25 publikacjach, w tym 12 zagranicznych, udziale w konferencjach krajowych i międzynarodowych oraz we współpracy z dwoma uniwersytetami zagranicznymi.

IV. Wniosek końcowy

Uwzględniając duże znaczenie podjętych badań, ich szeroki zakres, dobrą znajomość podjętej problematyki oraz prawidłowego wyciągania wniosków stwierdzam, że mimo dostrzeżonych uchybień, recenzowana rozprawa spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim określonym w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym. **Wnoszę do Rady Naukowej Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu o dopuszczenie rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. Agnieszki Joanny Stacherzak pt.: „Wpływ przemian funkcjonalnych i strukturalnych obszarów wiejskich na środowisko przyrodnicze” do publicznej obrony.**

Puławy 31 sierpnia 2019 r.

